

SOCIOLOGIE DĚTSTVÍ

Rozvodová dramata

Vztahy mezi rozvádějící se manžely
a mezi nimi a dětmi

Autor: Jana Plachá

Cíl:

Rámcově poznat, jaký je postoj a jednání rozvádějících se rodičů k sobě navzájem a k dětem. Neusilujeme přitom o získání generalizovatelných poznatků. Jedná se spíše o předvýzkum, který nám poslouží k ověření zvolené metodologie výzkumu a k proniknutí do zvolené problematiky prostřednictvím několika kasuistik.

Hlavní výzkumná otázka:

Jaký je postoj a jednání rodičů k sobě navzájem a k dětem během rozvodu?

Teoretická východiska

- **V Západních zemí je vysoká míra rozvodovosti**
- **Negativní dopady rozvodu na děti?**
- **Koncept manželství v naší společnosti v historii a dnes:**
 - manželství dle **kanonického práva** – nerozlučitelné
 - **1919** – sociální neudržitelnost přísných podmínek rozluky a nemožnosti uzavřít nový sňatek vedla k **liberalizace rozluky** manželství
 - **dnes – liberální podmínky rozvodu**. Rozvod možný i přes odpor druhého partnera. Podmínkou rozvodu stanovení péče o děti pro dobu po rozvodu.
- **Rozvod**
 - Z **legislativního hlediska** je jedním ze způsobu ukončení manželství. V západních společnostech je rozvod je součástí legislativního systému manželského a rodinného života.
 - Rozvod jako **sociální proces** (Landis, 1970: 647-648).
 - **Společnost je tolerantnější k rozvodům**.
- **Po rozvodu**
 - **muži** - lepší ekonomická situace, ale omezený kontakt s dětmi
 - **ženy** – obvykle mají děti ve své péči, ale horší ekonomická situace. Ženy častěji řeší manželské neshody návrhem na rozvod než muži.

- **Dopady rozvodu na dítě**

- Plant (In Landis, 1970: 658) uvádí, že **v mnoha případech je z hlediska zájmů dítěte rozvod nejlepším možným řešením.** Dítě podle Landis trpí mnohem dříve než dojde k soudnímu rozvodu manželství v důsledku konfliktů manželů, kdy je dítě často využíváno jako prostředek „boje“ mezi manželi.
- **Dopady na dítě záleží na několika faktorech** – věk dítěte, jak dítě vnímalo vztah rodičů před rozvodem, způsob zvládnání konfliktu mezi manžely, způsob výchovy dětí rodiči, tolerance společnosti k rozvodům, atd. (Landis, 1970: 659-660, Allan, 2001: 263-266)

Metodologie

- **idiografický přístup**
- **kvalitativní**
- **techniky:**
 - obsahová analýza dokumentů – sociální záznamy dětí z rozvádějících se rodin na Oddělení sociálně-právní ochrany (SPOD) Městského úřadu Šternberk
 - polo-strukturované rozhovory – vedené se sociálními pracovníky SPOD
- **Jednotka zkoumání** – děti rozvádějících se rodičů, jejichž sociální záznam je veden na SPOD Mú Šternberk
- **Výběr vzorku** - záměrný

Výsledky

Zjistili jsme, že ve dvou případech **rodiče k sobě** měli velmi intenzivní **negativní postoj**, který se projevoval tím, že se vzájemně považovali za neschopné postarat se o domácnost, vzájemně se velmi vulgárně uráželi, fyzicky napadali, atd. Ve dvou případech k sobě rodiče měli sice negativní postoj, ovšem ten byl spojen pouze

s konfliktem ohledně výše výživného a rodiče jej řešili legitimními formami jednání bez vzájemného ať už slovního či fyzického napadání.

Všichni rodiče z našich kasuistik projevovali kladný **postoj ke svým dětem** a měli o ně zájem. Jednání jedné matky vůči dětem bychom však mohli interpretovat jako využívání dětí jako prostředku v „boji“ s otcem. Jeden otec formálně podával návrh na svěření dětí do jeho péče, ale fakticky o ně pečoval jen minimálně (neplatil výživné, nevěnoval se dětem, přestože žili ve společné domácnosti, a pouze děti bral na víkendy ke své matce, která zde však o ně pečovala více než on sám).

Co se týče **postoje rodiče ke vztahu dětí s druhým rodičem**, dokázali se bez potíží dohodnout na svěření dítěte do péče matky a na pravidelných návštěvách dětí u otce pouze dva páry. V jednom případě oba rodiče usilovali o svěření dítěte do své péče, ovšem otec se o dítě fakticky nestaral a matka se domnívala, že není schopen o děti pečovat. V jednom případě matka hrubě bránila otci ve styku s dětmi a u dětí pěstovala negativní postoj k otci.

Z hlediska konkrétních projevů **jednání rodičů k sobě navzájem**, jsme shledali u dvou párů legitimní řešení vzájemných konfliktů (bez urážek, napadání druhého partnera, naschválnů, apod.). V jednom případě matka poukazovala na neschopnost manžela postarat se o domácnost a o děti (a to podle mínění sociální pracovnice oprávněně). Otec se pokoušel o totéž (i když zde bez podkladu v reálné situaci), ovšem odlišnou formou – např. prezentoval u soudu jím pořízené fotografie špinavého nádobí z jejich společné domácnosti, které měly doložit matčinu neschopnost postarat se o domácnost a potažmo o děti. V jednom případě můžeme jednání matky vůči otci považovat za agresivní – matka otci vulgárně nadávala, a to i před dětmi, fyzicky jej napadla, odmítala jej vpustit do společného bytu, atd. Matka otce obviňovala z fyzického napadení (výsledek správního rozhodnutí nebyl v době výzkumu znám). Otec se snažil s matkou dohodnout, ovšem ona s ním odmítala komunikovat. V určitých vypjatých situacích otec zareagoval tak, že matce také vulgárně nadával nebo jí např. zabavil mobil, jehož účet platí, ale později jí jej opět vrátil.

Ve dvou případech oba rodiče **pečují o své děti** (matka je má ve své péči a otec je má pravidelně např. na víkendy a platí výživné) a nemají vůči sobě v tomto směru žádných výhrad. V jednom případě otec na děti neplatí výživné a nepečuje o ně, i když s nimi bydlí společně s matkou ve společné domácnosti, a pouze si je bere na víkendy k babičce, která zde o ně pečuje. V jednom případě matka děti

„štve“ proti otci, křičí na něj, zakazuje jim styk s otcem a přijímání dárků od něj a vulgárně se před nimi vyjadřuje k osobě otce, což podle mínění sociální pracovnice děti velmi negativně ovlivňuje a u starší dcery to vedlo k projevům šikany ve škole.

Závěr

Rodiče k sobě mají negativní postoj, což není nijak překvapivé zjištění. Při bližším pohledu na jejich jednání vůči sob a k dětem u některých z nich nacházíme velmi hrubé až násilné projevy, přičemž mnohdy ve svém boji proti druhému partnerovi neberou ohled na děti.

Situaci dokresluje sdělení sociální pracovnice, která se za 1,5 roku své praxe na SPOD, kde denně řeší situaci dětí rozvádějících se rodičů, setkala s rodiči, kteří se bez potíží dohodli celkem 2-krát.

Bibliografie:

1. Ed. ALLAN, G. 2001. *The Sociology of the Family*. Oxford, UK, Malden, USA: Blackwell Publisher Inc.
2. De SINGLY, F. 1999. *Sociologie současné rodiny*. Praha: Portál.
3. GEIST, B. 2000. *Psychologický slovník*. Praha: Vodnář.
4. HARTL, P., HARTLOVÁ, H. 2000. *Psychologický slovník*. Praha: Portál.
5. Mc. KENRY, P. C., PRICE, S. J. 2000. *Families & Change: Coping With Stressful Events and Transitions*. Thousand Oaks, California: Sage Publications, Inc.
6. KRESCH, D., CRUTCHFIELD, R. S., BALLACHEY, E. L. 1968. *Človek v spoločnosti*. Bratislava: Vydavateľstvo Slovenskej akadémie vied.
7. LANDIS, P. H. 1970. *Making the Most of Marriage*. New York: Meredith Corporation.
8. LEWIS, J. 2001. *The End of Marriage? Individualisation and Intimate Relations*. Cheltenham, UK, Northampton, MA, USA: Edward Edgar.
9. MOŽNÝ, I. 2002. *Sociologie rodiny*. Praha: SLON.
10. Zákon č. 94/1963 Sb. o rodině